Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
E. TANCHEV
fremsat den 15. juli 2021 [1]

Sag C-600/19

MA
mod
Ibercaja Banco, S.A.,
procesdeltager:
PO

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Audiencia Provincial de Zaragoza (den regionale domstol i Zaragoza, Spanien))

»Præjudiciel forelæggelse – direktiv 93/13/EØF – urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler – artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1 – effektivitetsprincippet – sag om realisering af pant i fast ejendom – den nationale rets beføjelse til at undersøge, om kontraktvilkår er urimelige, efter en indledende efterprøvelse, der ikke er begrundet – fastlæggelse af det seneste tidspunkt, hvorefter det ikke længere kan gøres gældende, at kontraktvilkårene er urimelige – princippet om retskraft – præklusion«

I. Indledning

1. Denne anmodning om præjudiciel afgørelse, indgivet af Audiencia Provincial de Zaragoza (den regionale domstol i Zaragoza, Spanien), vedrører fortolkningen af Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler [2]. Den indgår i en sag om realisering af pant i fast ejendom, hvor forbrugeren ikke fremsatte indsigelse, og den pantsatte ejendom allerede er blevet overdraget til en tredjemand.

2. Hovedproblemstillingen i denne sag er nærmere bestemt, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 er til hinder for national lovgivning, som på grund af virkningen af retskraft og præklusion ikke gør det muligt for retten på et senere tidspunkt i sagen at undersøge, om kontraktvilkårene er urimelige, når disse kontraktvilkår var genstand for en indledende efterprøvelse, som retten foretog af egen drift (ex officio), hvilket ikke er udtrykkeligt afspejlet i den afgørelse, som godkender realiseringen af pantet i fast ejendom. Den forelæggende ret ønsker også oplyst, hvilken virkning en efterfølgende prøvelse af, om kontraktvilkårene er urimelige, kan have på tilkendelsen af den pantsatte ejendom.

[1] – Originalsprog: engelsk.
[2] – EFT 1993, L 95, s. 29.

3. Domstolen behandler denne sag parallelt med fire andre sager (C-693/19, C-725/19, C-831/19 og C-869/19), hvori mine forslag til afgørelse fremsættes i dag. Disse sager vedrører spanske, italienske og rumænske anmodninger om præjudiciel afgørelse og omhandler også tilsvarende og potentielt følsomme problemstillinger vedrørende rækkevidden af den nationale rets forpligtelse til ex officio at undersøge, om kontraktvilkårene er urimelige, i overensstemmelse med Domstolens praksis om fortolkning af direktiv 93/13 og forholdet til visse principper i den nationale procesret, herunder princippet om retskraft.

4. Denne sag giver følgelig Domstolen anledning til at udvikle sin praksis om direktiv 93/13, navnlig at afklare problemstillinger vedrørende retskraft og præklusion i forbindelse med domstolskontrollen af urimelige kontraktvilkår i henhold til direktivet.

II. Relevante retsforskrifter

A. EU-ret

5. Artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 bestemmer:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«

6. Artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

B. Spansk ret

7. Artikel 136 i Ley de Enjuiciamiento Civil (herefter »loven om den civile retspleje«) bestemmer:

»Når fristen for gennemførelse af et processuelt skridt er udløbet, prækluderes det pågældende skridt, og der er ikke længere mulighed for at foretage dette skridt. Justitssekretæren registrerer fristens udløb i et officielt dokument og anordner passende foranstaltningerne eller giver retten meddelelse herom, således at den tilsvarende afgørelse kan træffes.«

8. Artikel 222 i loven om den civile retspleje bestemmer:

»1. Den retskraft, der er knyttet til endelige domme, hvorved en påstand enten tages til følge eller forkastes, er i overensstemmelse med loven til hinder for alle efterfølgende retsforhandlinger med samme genstand som den i den første dom omhandlede.

2. Retskraften er knyttet til påstande, der er nedlagt ved det oprindelige søgsmål, og modkrav samt forhold, hvortil der er henvist i denne lovs artikel 408, stk. 1 og 2.

Faktiske omstændigheder, der ligger efter udløbet af fristen for indgivelse af processkrifter, hvori sådanne påstande blev nedlagt, anses for nye og anderledes for så vidt angår det grundlag, hvorpå sådanne påstande blev nedlagt.

3. Retskraften er bindende for parterne i den sag, hvori den opstår, deres arvinger og de personer, som afleder rettigheder heraf, samt for personer, som uden at være part i sagen har rettigheder, der giver dem søgsmålskompetence i overensstemmelse med bestemmelserne i dennes lovs artikel 11.

[…]

4. En afgørelse, der er blevet retskraftig, i en endelig afgørelse, som afslutter et søgsmål, er bindende for en ret, for hvilken efterfølgende søgsmål anlægges, når den retskraftige afgørelse i det efterfølgende søgsmål forekommer at være den logiske forudsætning for genstanden i det efterfølgende søgsmål, og når parterne i de to søgsmål er de samme, eller hvor retskraften finder anvendelse på dem i medfør af lovens bestemmelser.«

9. Artikel 552 i loven om den civile retspleje bestemmer:

»1. Såfremt retten er af den opfattelse, at de ved lov krævede vilkår og betingelser ikke er opfyldt for så vidt angår anordning af fuldbyrdelse, afsiger den en kendelse om, at fuldbyrdelse nægtes.

Retten undersøger af egen drift spørgsmålet, om et vilkår i et af de fuldbyrdelsesgrundlag, der er henvist til i artikel 557, stk. 1, kan anses for urimeligt. Såfremt retten er af den opfattelse, at et vilkår kan anses for urimeligt, hører den parterne inden for 15 dage. Efter at have hørt parterne træffer retten sin afgørelse inden for fem arbejdsdage i overensstemmelse med artikel 561, stk. 1, nr. 3.«

10. Artikel 557 i loven om den civile retspleje bestemmer:

»1. Når fuldbyrdelsen foretages på grundlag af de fuldbyrdelsesgrundlag, hvortil der er henvist til i artikel 517, stk. 2, nr. 4, nr. 5, nr. 6 og nr. 7, og andre eksigible dokumenter, der er nævnt i artikel 517, stk. 2, nr. 9, kan rekvisitus inden for de frister og i den form, der er fastsat i den ovenstående artikel, kun rejse indsigelse mod fuldbyrdelsen, hvis denne påberåber sig en af de følgende grunde:

[…]

(7) Dokumentet indeholder urimelige vilkår.«

11. Artikel 695 i loven om den civile retspleje bestemmer:

»1. I de procedurer, der er omfattet af nærværende kapitel, kan rekvisitus' indsigelse mod fuldbyrdelsen kun tages til følge, hvis den bygger på følgende grunde:

[…]

(4) at et kontraktvilkår, som udgør fuldbyrdelsesgrundlaget, eller som er afgørende for beregningen af det udestående skyldige beløb, anses for urimeligt.«

III. Faktiske omstændigheder, retsforhandlinger og præjudicielle spørgsmål

12. I henhold til forelæggelsesafgørelsen indgik den finansielle institution Ibercaja Banco, S.A. (herefter »Ibercaja Banco«) den 6. maj 2005 en låneaftale med PO og MA, der handlede som forbrugere, for et beløb på 198 400 EUR, der skulle tilbagebetales inden den 31. maj 2040, og som blev sikret ved pant i et enfamiliehus værdiansat til 299 290 EUR.

13. Den årlige nominelle rente på lånet var fastsat til 2,75% indtil den 30. november 2005. Aftalens punkt 3a bestemte, at renten fra den dato blev beregnet til en variabel rentesats, og at det mindstetillæg, der kunne anvendes på satsen, ville være mindst 0,5% (herefter »gulvklausulen«). I medfør af aftalens punkt 6 var morarenten fastsat til en årlig nominel sats på 19%. Herudover bestemte aftalens punkt 6a, at Ibercaja Banco kunne kræve hele lånet tilbagebetalt i tilfælde af misligholdelse af ethvert skyldigt beløb (herefter »vilkåret om førtidig ophævelse af lånet«).

14. Den 30. december 2014 indgiv Ibercaja Banco begæring om realisering af pant i fast ejendom mod PO og MA efter, at de ikke havde betalt fem månedlige afdrag på lånet fra den 31. maj 2014 til 31. oktober 2014. Ibercaja Banco krævede betaling af et beløb på 164 676,53 EUR svarende til hovedstolen og forfaldne og ubetalte renter fra den 5. november 2014 og et foreløbigt beregnet beløb på 49 402 EUR med forbehold for efterfølgende justering af morarenter med den årlige nominelle sats på 12% fra lånets opsigelse den 5. november 2014 og indtil fuld betaling.

15. Den 26. januar 2015 blev der udstedt et fuldbyrdelsesdokument mod PO og MA, som blev pålagt at betale og blev meddelt en frist på ti dage til at fremsætte indsigelse mod fuldbyrdelsen. Den samme dag traf justitskontoret en afgørelse, som pålagde ejendomsregistret at udstede et bevis for ejendomsretten og de øvrige tinglige rettigheder i forbindelse med ejendommen samt for Ibercaja Bancos pant i ejendommen. PO og MA fremsatte ingen indsigelse mod fuldbyrdelsen.

16. Efter at have fået meddelelse om PO's død ved skrivelse af 14. december 2015 indtrådte SP og JK ved kendelse af 9. juni 2016 som parter i sagen i deres egenskab af mulige arvinger.

17. Efter en auktion, hvor der ikke blev indgivet noget bud, blev Ibercaja Banco derefter tillagt den pantsatte ejendom for et beløb på 179 574 EUR og overdrog ejendommen til selskabet Residencial Murillo, S.A., som fremlagde en kvittering for betaling af dette beløb.

18. Den 25. oktober 2016 anmodede Ibercaja Banco om fastsættelse af omkostninger beregnet til 2 888,19 EUR sammen med renter, der blev beregnet til 32 538,28 EUR ved anvendelse af en sats på 12% som fastsat i Ley 1/2013, de 14 de mayo, de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social (lov nr. 1/2013 af 14.5.2013 om forbedring af beskyttelsen af pantebrevsdebitorer, gældsomlægning og almene lejeboliger, herefter »lov nr. 1/2013«) [3]. Dette blev forkyndt for rekvisiti. Ved kendelse af 13. december 2016 blev fastsættelsen af omkostninger for det specificerede beløb godkendt.

19. Den 9. november 2016 fremsatte MA en indsigelse mod renteberegningen og gjorde gældende, at aftalens punkt 3a og 6, som vedrørte gulvklausulen og morarenter, var urimelige.

20. Ved kendelse af 8. marts 2017 besluttede Juzgado de Primera Instancia No 2 de Zaragoza (retten i første instans nr. 2 i Zaragoza, Spanien, herefter »retten i første instans«) at undersøge den potentielt urimelige karakter af de kontraktvilkår, der udgjorde fuldbyrdelsesgrundlaget,

[3] – BOE nr. 116 af 15.5.2013, s. 36373.

efter at den havde fundet, at vilkåret i punkt 6a om førtidig ophævelse af lånet kunne være urimeligt. Parterne blev anmodet om at indgive deres indlæg herom og den mulige udsættelse af sagen. Ibercaja Banco rejste indsigelse mod udsættelsen og anførte bl.a., at det ikke var det rette tidspunkt at fastslå, at kontraktvilkårene var urimelige, eftersom ejendommen var blevet overdraget, og fastsættelsen af omkostningerne var blevet godkendt.

21. Ved kendelse af 19. april 2017 udsatte retten i første instans sagen i afventning af afgørelsen af en anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Tribunal Supremo (den øverste domstol, Spanien, herefter »den øverste domstol«) vedrørende den førtidige ophævelse af lånet og morarenter. Ibercaja Banco iværksatte appel til prøvelse af denne kendelse, og udsættelsen blev ophævet af Audiencia Provincial de Zaragoza (den regionale domstol i Zaragoza, Spanien, herefter »den regionale domstol«), som besluttede, at sagen skulle fortsætte.

22. Ved kendelse af 20. november 2017 fastslog retten i første instans, at vilkåret om førtidig ophævelse af lånet i aftalens punkt 6a var urimeligt, og fuldbyrdelsen blev udsat. Ibercaja Banco iværksatte appel til prøvelse af denne kendelse, hvilket MA anfægtede.

23. Ved kendelse af 28. marts 2018 ophævede den regionale domstol kendelsen og besluttede, at sagen skulle fortsætte, idet det ikke var muligt at undersøge, om visse kontraktvilkår var urimelige, eftersom aftalen havde haft retsvirkning, garantien var blevet inddraget uden, at forbrugeren havde påberåbt sig sine rettigheder, og ejendomsretten var blevet overdraget, hvilket skulle respekteres i overensstemmelse med retssikkerhedsprincippet for etablerede ejendomsforhold.

24. Ved kendelse af 31. juli 2018 forkastede retten i første instans MA's indsigelse mod renteberegningen, som den godkendte med et beløb på 32 389,89 EUR med den begrundelse, at sagen var blevet indledt i henhold til lov nr. 1/2013 uden, at der var fremsat indsigelse, hvorfor det på grund af retskraften ikke længere var muligt at undersøge, om kontraktvilkårene var urimelige.

25. MA har iværksat appel til prøvelse af denne kendelse til den regionale domstol, hvilket Ibercaja Banco har anfægtet.

26. Den forelæggende ret har forklaret, at der i national ret sondres mellem anerkendelsessøgsmål om en fastlæggelse af rettigheder mellem parter, og fuldbyrdelsessøgsmål, som gennemføres på grundlag af fuldbyrdelsesgrundlag, herunder aftaler, hvorefter debitoren skal betale kreditoren et pengebeløb, som er forfaldent, eksigibelt og præcist angivet med tal eller bogstaver. Retskraften gælder i denne forbindelse ikke kun afgørelser om realiteten, men også forhold, som kunne være blevet gjort gældende, men ikke blev det, hvilket udgør præklusionsvirkningen. National ret bestemmer specifikt, at en forbruger i et almindeligt fuldbyrdelsessøgsmål i medfør af artikel 557, stk. 1 nr. 7, i loven om den civile retspleje og i de særlige sager om realisering af pant i fast ejendom i henhold til lovens artikel 695, stk. 1, nr. 4, kan fremsætte en indsigelse for at påberåbe sig, at kontraktvilkårene i den aftale, som udgør fuldbyrdelsesgrundlaget, er urimelige, og at en national ret, som skal træffe afgørelse i fuldbyrdelsessøgsmålet, i henhold til lovens artikel 552, stk. 1, skal foretage en indledende ex officio efterprøvelse af, om kontraktvilkårene er urimelige, inden kendelsen udstedes. Denne indledende efterprøvelse omfatter en negativ efterprøvelse med den følge, at kun de kontraktvilkår, som retten måtte finde urimelige, tages i betragtning for så vidt angår inter partes-søgsmålet, hvilket medfører en afgørelse af, at disse kontraktvilkår er urimelige. Hvad angår de øvrige kontraktvilkår giver retten, hvis de består den indledende

efterprøvelse, ikke nogen begrundelse, hvorfor der ikke er nogen udtrykkelig afgørelse af, at disse kontraktvilkår er gyldige, selv om den indledende efterprøvelse antyder, at de er det, hvilket er sket i denne sag.

27. Den forelæggende ret i er tvivl om, hvorvidt den nationale lovgivning om retskraft og præklusion i forbindelse med omfanget af den negative efterprøvelse af urimelige kontraktvilkår i fuldbyrdelsessøgsmål er i overensstemmelse med kravene i direktiv 93/13, navnlig reglen om, at urimelige kontraktvilkår ikke binder forbrugeren, i direktivets artikel 6, stk. 1, som fortolket i Domstolens praksis [4]. Den forelæggende ret har i denne henseende anført, at i henhold til den øverste domstols praksis [5] gælder virkningerne af retskraft og præklusion, hvis fristen for at fremsætte en indsigelse mod fuldbyrdelsen er udløbet, for anbringender vedrørende urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler. Henset til, at præklusion er tilladt i henhold til Domstolens praksis, når forbrugeren som debitor ikke fremsætter en indsigelse i fuldbyrdelsessøgsmålet, har den forelæggende ret overvejet, om effektivitetsprincippet har den virkning, at søgsmålet afsluttes, hvilket både er til hinder for, at retten af egen drift og debitoren genovervejer forhold, som tidligere har været genstand for en efterprøvelse, eller debitoren fremsætter indsigelse mod forhold, som kunne have været genstand for en indsigelse, men ikke var det.

28. Den forelæggende ret har derefter angivet, at der er en vis usikkerhed om afgørelsen af det seneste tidspunkt, hvor det er muligt for retten af egen drift eller for en part at gøre gældende, at kontraktvilkår er urimelige i henhold til direktiv 93/13. I henhold til national ret har sager om realisering af pant i fast ejendom til formål at realisere sikkerheden i de tinglige rettigheder, pantet, for at opfylde kreditors krav, og virkningen heraf indtræffer, når den pantsatte ejendom overdrages til en tredjemand ved en auktion. Den forelæggende ret har anført, at henset til Domstolens praksis [6] kan en ret ikke bedømme, om en pantsætningsaftale indeholder urimelige kontraktvilkår, når der ikke længere kan gøres krav på ejendommen, mens præklusion i henhold til Tribunal Constitucionals praksis (forfatningsdomstolen, Spanien, herefter »forfatningsdomstolen«) [7] kun indtræffer, hvis debitoren udtrykkeligt har påberåbt sig, at et kontraktvilkår er urimeligt, eller retten har foretaget en sådan efterprøvelse af egen drift. Den forelæggende ret har derfor spurgt, om det er muligt, selv efter at ejendommen er blevet overdraget, men inden debitoren er blevet sat ud af ejendommen, at gøre den urimelige karakter gældende, hvilket kan indebære, at hele fuldbyrdelsesproceduren er ugyldig.

29. Det er under disse omstændigheder, at Audiencia Provincial de Zaragoza (den regionale domstol i Zaragoza) har besluttet at udsætte hovedsagen og forelægge Domstolen de følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er en national lovgivning, hvoraf det følger, at såfremt et bestemt urimeligt kontraktvilkår har været underkastet den indledende domstolsprøvelse ex officio ved anordningen af fuldbyrdelse [negativ kontrol af gyldigheden af vilkårene], er denne prøvelse til hinder for, at den samme ret efterfølgende ex officio efterprøver det pågældende kontraktvilkår, når de faktiske og retlige oplysninger forelå allerede fra begyndelsen, selv om der intet er anført vedrørende gyldigheden af kontraktvilkårene i hverken konklusionen eller begrundelsen

[4] – Den forelæggende ret har nævnt dom af 29.10.2015, BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731), og af 26.1.2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60).

[5] – Den forelæggende ret har nævnt bl.a. dom af 27.9.2017 (nr. 526/2017), og af 13.11.2018 (nr. 628/2018).

[6] – Den forelæggende ret har nævnt dom af 14.3.2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164), og af 7.12.2017, Banco Santander (C-598/15, EU:C:2017:945).

[7] – Den forelæggende ret har nævnt dom af 28.2.2019 (nr. 31/2019).

vedrørende denne indledende prøvelse, i overensstemmelse effektivitetsprincippet, som er fastlagt i artikel 6, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF, i henhold til den af Domstolen anlagte fortolkning heraf?

2) [Kan en rekvisitus, som] ikke rejser indsigelse mod vilkåret under en indsigelsesprocedure som fastsat i loven, efter afgørelsen af denne sag [, når de faktiske og retlige oplysninger, som afgør, om et vilkår i en forbrugeraftale, er urimeligt, allerede foreligger,] indlede en ny procedure, hvorunder det undersøges, om et eller flere andre kontraktvilkår er urimelige, når den pågældende havde mulighed for at rejse indsigelse mod disse under den almindelige procedure i henhold til loven? Det ønskes nærmere bestemt oplyst, om der indtræder en præklusionsvirkning, som er til hinder for, at forbrugeren under samme fuldbyrdelsessøgsmål eller i et efterfølgende anerkendelsessøgsmål på ny rejser spørgsmålet om, hvorvidt et andet kontraktvilkår er urimeligt?

3) Det tredje spørgsmål vedrører det tilfælde, at det anses for at være i overensstemmelse direktiv 93/13 […], at parten ikke kan indlede en anden eller yderligere indsigelsesprocedure med henblik på at gøre gældende, at et vilkår, som parten tidligere har kunnet rejse indsigelse mod, fordi de nødvendige faktiske og retlige oplysninger allerede var fastlagt, er urimeligt, idet det ønskes oplyst, om denne omstændighed kan tjene som grundlag for, at retten – som har fået kendskab til vilkårets urimelige karakter – kan udøve sin kontrolbeføjelse ex officio?

4) Det fjerde spørgsmål har til formål at afgøre, om det – efter godkendelsen af salget og tildelingen af ejendommen, som i teorien kan overdrages til den samme kreditor, og som ligeledes har den virkning, at ejendomsretten til den ejendom, der blev stillet som garanti og er blevet realiseret, er blevet overført – er foreneligt med EU-retten, at der anlægges en fortolkning, hvorefter det efter at proceduren er afsluttet, og formålet med proceduren er opnået, dvs. realiseringen af sikkerheden, er muligt for debitor at indlede nye procedurer med påstand om, at det fastslås, at et urimeligt kontraktvilkår er ugyldigt, hvilket har indflydelse på fuldbyrdelsessøgsmålet, eller om det, når denne overdragelse, som kan være til kreditor og omfatte optagelse i ejendomsregistret, er sket, er muligt for retten at foretage en prøvelse ex officio, som medfører, at hele fuldbyrdelsessøgsmålet annulleres eller ender med at påvirke de beløb, der er dækket af pantet, hvilket kan have indvirkning på de betingelser, hvorunder buddene blev afgivet?«

30. Den spanske og den italienske regering samt Kommissionen har indgivet skriftlige indlæg til Domstolen.

31. Der blev afholdt et fælles retsmøde med sag C-869/19 den 26. april 2021, hvor Ibercaja Banco, den spanske og den italienske regering samt Kommissionen fremsatte mundtlige indlæg.

IV. Sammendrag af parternes indlæg

32. Ibercaja Banco har gjort gældende, at det fjerde spørgsmål på grundlag af dom af 7. december 2017, Banco Santander[8], bør besvares med, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 ikke finder anvendelse på nationale retsforhandlinger, hvor pantet allerede er blevet realiseret, ejendommen er blevet solgt, og de tinglige rettigheder til ejendommen er blevet overdraget til en tredjemand. Ibercaja Banco har gjort gældende, at det er ufornødent at besvare de første tre spørgsmål, og under alle omstændigheder er artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 for så vidt angår det

[8] – C-598/15 (EU:C:2017:945) (herefter »Banco Santander-dommen«).

andet spørgsmål ikke til hinder for nationale regler, som fastsætter frister, inden for hvilke forbrugere kan påberåbe sig, at kontraktvilkår er urimelige, når disse regler er i overensstemmelse med ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet, som det er tilfældet her.

33. Ibercaja Banco har anført, at for så vidt angår det første og det tredje spørgsmål er artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet, ikke til hinder for en national ordning, som pålægger retten at foretage en negativ ex officio-efterprøvelse af, om kontraktvilkår er urimelige, og som derefter forhindrer den i at foretage en efterfølgende efterprøvelse af de samme kontraktvilkår, hvis der er ikke nye faktiske eller retlige forhold. Efter Ibercaja Bancos opfattelse går det videre end det ved effektivitetsprincippet krævede, hvis retten pålægges at give en begrundelse i en afgørelse, når kontraktvilkårene ikke er urimelige. Ibercaja Banco har tilføjet, at det er i strid med retskraft og præklusion at give en forbruger, som ikke påberåbte sig, at kontraktvilkårene var urimelige, i fuldbyrdelsesproceduren, mulighed for at anlægge et efterfølgende anerkendelsessøgsmål på det samme grundlag.

34. Den spanske regering har omformuleret de fire præjudicielle spørgsmål til tre spørgsmål. For det første er artikel 6 og 7 i direktiv 93/13 ikke til hinder for national lovgivning, som – efter at have bestemt, at retten kan foretage en ex officio-efterprøvelse, og at forbrugeren kan fremsætte en indsigelse, i fuldbyrdelsessøgsmålet – ikke giver mulighed for, at efterprøvelsen af urimelige kontraktvilkår går videre end afsigelsen af afgørelsen på det tidspunkt, hvor ejerskabet overdrages til en tredjemand. Denne regering har støttet sig til Banco Santander-dommen [9] og det forhold, at en sådan udvidelse af en ex officio-efterprøvelse vil have negative følger for tredjemænd og bringe retssikkerheden i fare. For det andet er artikel 6 og 7 i direktiv 93/13 ikke til hinder for national lovgivning, som ikke giver mulighed for, at efterprøvelsen af den urimelige karakter kan foretages, når der først er truffet en afgørelse, der har retskraft, når alle de fastsatte frister for rettens efterprøvelse af egen drift eller på forbrugerens anmodning er udløbet, og når de faktiske og retlige forhold forelå på det tidspunkt, hvor forbrugeren kunne have anmodet om en sådan efterprøvelse, og retten burde have foretaget den. Denne sag adskiller sig fra dom af 26. januar 2017, Banco Primus [10], og retskraft og præklusion er til hinder for en uendelig efterprøvelse af den urimelige karakter, hvilket ikke er berettiget ved direktiv 93/13.

35. Den spanske regering har for det tredje anført, at artikel 7 i direktiv 93/13 ikke er til hinder for en national praksis, hvorefter den ret, der foretager en ex officio-efterprøvelse, kun udtrykkeligt henviser hertil, hvis den måtte finde, at et kontraktvilkår kan anses for urimeligt, forudsat at det er sikret, at retten foretager en fuldstændig efterprøvelse. Som fremhævet i retsmødet pålægger direktiv 93/13 ikke retten at give en udtrykkelig begrundelse, og eftersom der foretages en fuldstændig efterprøvelse, kan forbrugeren ikke påberåbe sig, at et kontraktvilkår er urimeligt, i et efterfølgende anerkendelsessøgsmål.

36. Den italienske regering har ikke taget stilling til det første spørgsmål. Efter regeringens opfattelse følger det af Banco Primus-dommen [11] for så vidt angår det andet og det tredje spørgsmål, der bør behandles sammen, at hvad angår afgørelser, der er blevet retskraftige, kan hverken retten eller forbrugeren rejse spørgsmålet om den urimelige karakter af kontraktvilkår, der kunne have været gjort gældende tidligere. Hvad angår det fjerde spørgsmål kan aftalen i henhold til Banco Santander-dommen [12] ikke påberåbes for at forhindre, at ejerens

9 – Dom af 7.12.2017, C-598/15 (EU:C:2017:945).

10 – C-421/14 (EU:C:2017:60) (herefter »Banco Primus-dommen«).

11 – Dom af 26.1.2017, C-421/14 (EU:C:2017:60).

12 – Dom af 7.12.2017, C-598/15 (EU:C:2017:945).

ejendomsrettigheder til den pantsatte ejendom anerkendes. Som fremhævet i retsmødet finder artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 anvendelse inden for de grænser, der er fastsat ved det nationale retssystem, hvilket forudsætter overholdelse af nationale regler om bl.a. retskraft.

37. Kommissionen har gjort gældende, at de første tre spørgsmål bør besvares samlet med, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet, er til hinder for national lovgivning, som på grund af præklusion fastsætter et tidspunkt i retsforhandlingerne, hvor forbrugeren ikke længere kan gøre gældende, at kontraktvilkår er urimelige, når rettens ex officio-efterprøvelse på et tidligere tidspunkt ikke er blevet dokumenteret eller begrundet. Som Kommissionen argumenterede for i retsmødet, er en rent implicit efterprøvelse utilstrækkelig til at sikre effektiviteten af direktiv 93/13, henset til, at der ikke er nogen garanti for, at efterprøvelsen er blevet gennemført, og forbrugeren vil ikke være i stand til at forstå begrundelsen for afgørelsen eller anfægte fuldbyrdelsen effektivt; det vil heller ikke være muligt for appelretten at træffe en afgørelse.

38. Kommissionen har anført, at for så vidt angår det fjerde spørgsmål er artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet, ikke til hinder for nationale regler, som bestemmer, at afgørelser om realisering af pant i fast ejendom bliver retskraftige, når debitoren sættes ud, mens bestemmelserne er til hinder for nationale regler, som ikke giver forbrugere, hvis ejendom har været genstand for en sag om realisering af pant i fast ejendom, mulighed for at anlægge efterfølgende anerkendelsessøgsmål med påstand om erstatning for den lidte skade, hvilket forekommer at være i overensstemmelse med forfatningsdomstolens praksis[13]. Som Kommissionen fremhævede i retsmødet, skal forbrugere, når ejendommen først er blevet overdraget, have mulighed for at anlægge sådanne søgsmål for at gøre deres rettigheder i henhold til direktiv 93/13 gældende.

V. Bedømmelse

39. Den forelæggende ret har med de første tre spørgsmål, der bør behandles sammen, nærmere bestemt spurgt, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 er til hinder for lovgivning, som på grund af virkningerne af retskraft og præklusion ikke gør det muligt for retten af egen drift at bedømme, om kontraktvilkår er urimelige, i sager om realisering af pant i fast ejendom, og for forbrugeren efter udløbet af fristen for at fremsætte en indsigelse at gøre gældende, at kontraktvilkårene er urimelige, i disse retsforhandlinger eller i et efterfølgende anerkendelsessøgsmål, når kontraktvilkårene var genstand for en indledende efterprøvelse af retten af egen drift, hvilket ikke er blevet udtrykkeligt afspejlet i den afgørelse, som godkender realiseringen af pant i fast ejendom.

40. Den forelæggende ret ønsker med det fjerde spørgsmål nærmere bestemt at få afklaret det tidspunkt, hvor sagen om realisering af pant i fast ejendom skal anses for afsluttet for så vidt angår efterprøvelsen af, om kontraktvilkårene er urimelige, foretaget af retten af egen drift eller på anmodning fra en rekvisitus, i overensstemmelse med artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, nemlig om dette tidspunkt svarer til det tidspunkt, hvor pantet er blevet realiseret, den pantsatte ejendom er blevet solgt, og ejendomsretten til ejendommen er blevet overdraget, eller om en sådan efterprøvelse snarere er mulig, selv efter at ejendommen er blevet overdraget og indtil det tidspunkt, hvor debitoren er blevet sat ud af ejendommen, hvilket kan medføre, at sagen om realisering af pant i fast ejendom annulleres, eller at de betingelser, hvorunder auktionen over ejendommen fandt sted, påvirkes.

[13] – Kommissionen har henvist til bl.a. dom af 18.12.1981 (nr. 41/1981), og kendelse af 19.7.2011 (nr. 113/2011).

41. Som det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, er disse spørgsmål opstået på grund af de processuelle ordninger for sager om realisering af pant i fast ejendom i spansk ret, hvorefter retten under sagens første trin ex officio skal undersøge den urimelige karakter af kontraktvilkårene i den aftale om lån med pant i fast ejendom, som udgør fuldbyrdelsesgrundlaget, og hvilket medfører en negativ efterprøvelse, hvilket vil sige, at retten ikke giver nogen begrundelse for andre kontraktvilkår end dem, der er anset for urimelige, i den afgørelse, som godkender realiseringen af pant i fast ejendom. Retten kan følgelig ikke rejse spørgsmålet om, hvorvidt kontraktvilkårene er urimelige, på et senere tidspunkt i sagen, og den forbruger, der som debitor ikke fremsætter en indsigelse mod fuldbyrdelsen inden for den fastsatte frist, kan ikke længere gøre denne urimelige karakter gældende i den samme sag eller i et efterfølgende anerkendelsessøgsmål. Herudover indtræder sagens retsvirkninger, når pantet er blevet realiseret, den pantsatte ejendom er blevet solgt, og ejendomsretten til ejendommen er blevet overdraget til en tredjemand, hvilket er sket i denne sag.

42. For at besvare spørgsmålene vil jeg først behandle Domstolens praksis om den nationale rets ex officio-efterprøvelse af urimelige kontraktvilkår i henhold til direktiv 93/13 (afsnit A). Jeg vil derefter undersøge anvendelsen af de i denne retspraksis udviklede principper på de første tre spørgsmål (afsnit B) og på det fjerde spørgsmål (afsnit C)[14].

A. Domstolens relevante praksis om nationale retters ex officio-efterprøvelse af urimelige kontraktvilkår

43. Artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 pålægger medlemsstaterne at fastsætte, at urimelige kontraktvilkår i en forbrugeraftale ikke binder forbrugeren[15]. Direktivets artikel 7, stk. 1, sammenholdt med 24. betragtning hertil, pålægger medlemsstaterne at sikre, at der findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler til ophør[16]. Selv om disse bestemmelser har givet anledning til omfattende retspraksis, vil jeg opridse de gældende principper, der kan udledes af retspraksis om eksistensen og rækkevidden af den nationale rets pligt til ex officio at efterprøve, om kontraktvilkår er urimelige, og som er mest relevante for min bedømmelse i denne sag.

1. Eksistensen af den nationale rets pligt til ex officio-efterprøvelse

44. I henhold til fast retspraksis hviler den ved direktiv 93/13 indførte beskyttelsesordning på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende, såvel hvad angår forhandlingsstyrke som informationsniveau, og at forbrugeren som følge heraf tiltræder betingelser, som på forhånd er udarbejdet af den erhvervsdrivende, uden at den pågældende kan øve nogen indflydelse på disses indhold[17]. For at sikre den ved direktiv 93/13 tilsigtede beskyttelse kan den manglende ligevægt mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende alene

[14] – Det forekommer mig i denne henseende – i modsætning til det af Ibercaja Banco og Kongeriget Spanien anførte – at der ikke er grund til at omformulere eller afvige fra rækkefølgen i den forelæggende rets præjudicielle spørgsmål.

[15] – Jf. dom af 27.1.2021, Dexia Nederland (C-229/19 og C-289/19, EU:C:2021:68, præmis 57). Jf. også 21. betragtning til direktiv 93/13. Som Domstolen har anerkendt, er artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 en præceptiv bestemmelse, der har til formål at erstatte den formelle balance, som kontrakten indfører mellem kontrahenternes rettigheder og forpligtelser, med en reel balance, der skal genindføre ligheden mellem parterne. Jf. dom af 11.3.2020, Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, præmis 24).

[16] – Jf. dom af 9.7.2020, Raiffeisen Bank og BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 og C-699/18, EU:C:2020:537, præmis 52).

[17] – Jf. dom af 27.6.2000, Océano Grupo Editorial og Salvat Editores (C-240/98 – C-244/98, EU:C:2000:346, præmis 25), og af 26.3.2019, Abanca Corporación Bancaria og Bankia (C-70/17 og C-179/17, EU:C:2019:250, præmis 49).

ophæves ved positive foranstaltninger, der er uafhængige af kontraktparterne selv [18]. I lyset af arten og vigtigheden af den almene interesse, der ligger bag den beskyttelse, som direktiv 93/13 tillægger forbrugere, skal den nationale ret af egen drift tage stilling til, om et kontraktvilkår er urimeligt, og derved afhjælpe den manglende ligevægt mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende, når den råder over de oplysninger vedrørende de retlige eller faktiske omstændigheder, som denne prøvelse kræver [19].

2. Rækkevidden af den nationale rets pligt til ex officio-efterprøvelse

45. I henhold til lige så fast retspraksis pålægger direktiv 93/13 medlemsstaterne at indføre en ordning, som sikrer, at alle kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, kan efterprøves med henblik på at afgøre, om de er urimelige [20]. Domstolen har også fremhævet, at de særlige kendetegn ved retsforhandlingerne i henhold til national ret mellem forbrugere og erhvervsdrivende ikke kan udgøre en faktor, som kan påvirke den retlige beskyttelse, som forbrugerne nyder i medfør af bestemmelserne i direktiv 93/13 [21]. I denne henseende skal de nationale fuldbyrdelsesprocedurer, såsom procedurer med henblik på realisering af pant i fast ejendom, opfylde de krav, som er opstillet i Domstolens praksis for en effektiv forbrugerbeskyttelse [22].

46. Selv om Domstolen i flere henseender og under hensyn til kravene i artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 har opstillet rammer for den måde, hvorpå de nationale retter skal sikre beskyttelsen af de rettigheder, som tilkommer forbrugerne i henhold til dette direktiv, forholder det sig således, at i fraværet af EU-harmonisering falder procedurerne for undersøgelsen af, om et kontraktvilkår er urimeligt, inden for medlemsstaternes interne retsorden, forudsat at de ikke er mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende situationer, der er underlagt national ret (ækvivalensprincippet), og at de ikke gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der er tillagt forbrugerne ved EU-retten (effektivitetsprincippet) [23].

47. Hvad angår effektivitetsprincippet har Retten fundet, at hvert enkelt tilfælde, hvor der opstår spørgsmål om, hvorvidt en national processuel regel gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at anvende EU-retten, skal bedømmes under hensyn til, hvilken stilling bestemmelsen indtager i den samlede procedure, herunder procedurens forløb og særlige kendetegn, sammen med i givet fald de principper, der ligger til grund for den nationale retsplejeordning, såsom beskyttelsen af retten til forsvar, retssikkerhedsprincippet og princippet om en hensigtsmæssig sagsbehandling [24]. Domstolen har i denne forbindelse anerkendt, at behovet for at overholde dette princip ikke kan strækkes så vidt, at der skal kompenseres for forbrugerens fuldstændige passivitet [25].

18 – Jf. dom af 9.11.2010, VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, præmis 48), og af 11.3.2020, Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, præmis 25).

19 – Jf. dom af 4.6.2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, præmis 31 og 32), og af 4.6.2020, Kancelaria Medius (C-495/19, EU:C:2020:431, præmis 37).

20 – Jf. dom af 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch (C-125/18, EU:C:2020:138, præmis 44).

21 – Jf. dom af 21.4.2016, Radlinger og Radlingerová (C-377/14, EU:C:2016:283, præmis 50).

22 – Jf. dom af 29.10.2015, BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731, præmis 20).

23 – Jf. dom af 26.6.2019, Kuhar (C-407/18, EU:C:2019:537, præmis 45 og 46).

24 – Jf. dom af 22.4.2021, PROFI CREDIT Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313, præmis 53).

25 – Jf. dom af 1.10.2015, ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, præmis 62).

48. Domstolen har navnlig fundet, at en effektiv beskyttelse af de rettigheder, som direktiv 93/13 tillægger forbrugerne, alene kan sikres på betingelse af, at den nationale processuelle ordning inden for rammerne af betalingspåkravsproceduren eller fuldbyrdelsesproceduren for betalingspåkravet muliggør en kontrol af egen drift af den potentielt urimelige karakter af de vilkår, der er indeholdt i den pågældende kontrakt [26]. I tilfælde af, at der ikke på tidspunktet for fuldbyrdelsen af betalingspåkravet er fastsat nogen ex officio-kontrol foretaget af en national ret af urimelige kontraktvilkår, skal en national lovgivning anses for at kunne berøre den effektive karakter af den beskyttelse, der er ønsket med direktiv 93/13, hvis den ikke fastsætter en sådan kontrol på tidspunktet for udstedelsen af betalingspåkravet, eller, når en sådan kontrol udelukkende er fastsat på tidspunktet for indsigelsen mod det udstedte betalingspåkrav, hvis der foreligger en ikke ubetydelig risiko for, at forbrugere ikke fremsætter den krævede indsigelse [27]. Direktiv 93/13 er derfor til hinder for, at national lovgivning tillader, at der udstedes et betalingspåkrav, uden at forbrugeren på noget tidspunkt i proceduren har nogen garanti for, at en efterprøvelse af, at der ikke findes urimelige vilkår i den pågældende kontrakt, foretages af en dommer [28].

49. Endvidere har Domstolen anerkendt, at forbrugerbeskyttelsen ikke er absolut, og at EU-retten ikke pålægger en national ret at undlade at anvende interne processuelle regler, der tillægger en afgørelse retskraft, selv om dette gør det muligt at afhjælpe en tilsidesættelse af en bestemmelse i direktiv 93/13, uanset dennes karakter [29]. Domstolen har faktisk fremhævet betydningen af princippet om retskraft i både Unionens retsorden og i de nationale retsordener, og at det er påkrævet, at retsafgørelser, der er blevet endelige, efter at de hjemlede appelmuligheder er udnyttet, eller efter at appelfristerne er udløbet, såvel af hensyn til at sikre en stabil retstilstand og stabile retlige relationer som retsplejehensyn, ikke længere kan anfægtes [30]. Ligeledes er fastsættelsen af rimelige, præklusive søgsmålsfrister af hensyn til retssikkerheden foreneligt med EU-retten [31]. National lovgivning må dog ikke skade indholdet af den ret, som forbrugerne har i henhold til artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, hvorefter de ikke er bundet af urimelige kontraktvilkår [32].

50. F.eks. fandt Domstolen i dom af 29. oktober 2015, BBVA [33], nærmere bestemt, at artikel 6 og 7 i direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet, var til hinder for overgangsreglerne i lov nr. 1/2013, hvori der var fastsat en særlig frist på en måned for at fremsætte indsigelse mod urimelige kontraktvilkår i sager om realisering af pant i fast ejendom, fordi der var en betydelig risiko for, at fristen ville udløbe uden, at de pågældende forbrugere var i stand til effektivt at udøve deres rettigheder i henhold til direktiv 93/13.

51. Herudover fandt Domstolen i dom af 6.10.2009 i Asturcom Telecomunicaciones-sagen [34] navnlig, at nationale regler, som fastsætter en frist på to måneder, hvorefter en voldgiftskendelse blev endelig og derfor blev retskraftig, hvis ikke der inden udløbet af denne frist blev anlagt et annullationssøgsmål, var i overensstemmelse med effektivitetsprincippet, idet Domstolen

[26] – Jf. dom af 13.9.2018, Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, præmis 44).

[27] – Jf. dom af 20.9.2018, Danko og Danková (C-448/17, EU:C:2018:745, præmis 46 og domskonklusionens punkt 2).

[28] – Jf. dom af 20.9.2018, Danko og Danková (C-448/17, EU:C:2018:745, præmis 49).

[29] – Jf. dom af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl. (C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 68).

[30] – Jf. dom af 26.1.2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, præmis 46).

[31] – Jf. dom af 22.4.2021, PROFI CREDIT Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313, præmis 57).

[32] – Jf. dom af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl. (C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 71).

[33] – C-8/14 (EU:C:2015:731, præmis 27-42).

[34] – C-40/08 (EU:C:2009:615, præmis 34-48).

bemærkede, at dette princip ikke kunne strækkes så vidt, at det skal kompensere for forbrugerens fuldstændige passivitet ved ikke at have anlagt noget søgsmål for at gøre vedkommendes rettigheder gældende.

52. Domstolen fandt derimod i dom af 18. februar 2016, Finanmadrid EFC[35], at national lovgivning, som fastsatte princippet om retskraft i forbindelse med betalingspåkravsproceduren, var i strid med effektivitetsprincippet, henset til, at afgørelsen fra den myndighed, som afsluttede betalingspåkravsproceduren, blev retskraftig, hvilket gjorde det umuligt at kontrollere, om kontraktvilkårene var urimelige, på tvangsfuldbyrdelsestidspunktet, blot fordi forbrugeren ikke fremsatte en indsigelse inden for den fastsatte frist, og der var en betydelig risiko for, at forbrugeren ikke ville gøre det.

53. Det bør også gøres klart, at Domstolen i Banco Primus-dommen[36], som omhandlede en forbrugers indsigelse mod en tvangsfuldbyrdelsesprocedure af et realkreditlån, fandt, at direktiv 93/13 ikke er til hinder for national lovgivning, som forhindrer retten i af egen drift at undersøge, om kontraktvilkår er urimelige, når der allerede er truffet en endelig afgørelse om lovligheden af samtlige vilkår i aftalen i lyset af dette direktiv i en afgørelse, der har retskraft. Ifølge Domstolen gælder imidlertid, at i de tilfælde, hvor et eller flere kontraktvilkår, hvis urimelige karakter ikke er blevet undersøgt i en tidligere domstolskontrol med aftalen, der er blevet afsluttet ved en afgørelse, som har fået retskraft, pålægger direktiv 93/13 den ret, hvortil en forbruger forskriftsmæssigt har fremsat indsigelse, at efterprøve, om disse kontraktvilkår er urimelige, enten af egen drift eller på anmodning af en af parterne, når den råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige til dette formål. I mangel af en sådan efterprøvelse vil forbrugerbeskyttelsen i henhold til direktivet være mangelfuld og utilstrækkelig.

54. Det følger derfor af ovenstående retspraksis, at direktiv 93/13 ikke pålægger medlemsstaterne at vedtage en bestemt processuel ordning for domstolskontrollen med urimelige kontraktvilkår, forudsat at de overholder deres forpligtelser i henhold til EU-retten, herunder ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet, og derfor sikrer, at en national ret foretager en kontrol af, om nogen kontraktvilkår er urimelige, uanset proceduren. Der skal være en ex officio-efterprøvelse, enten foretaget af retten i første instans eller den efterfølgende ret, uanset om retten træffer afgørelse om tvangsfuldbyrdelsen eller realiteten, som kan udløses af forbrugeren, så længe der ikke er en betydelig risiko for, at forbrugeren ikke vil benytte sig af en bestemt processuel vej, hvorved muligheden for domstolskontrol af urimelige kontraktvilkår i overensstemmelse med direktiv 93/13 lukkes ned.

55. Ligesom forbrugerbeskyttelsen endvidere ifølge Domstolens praksis ikke er absolut, er princippet om retskraft det heller ikke. Som det fremgår af de i punkt 50-53 i dette forslag til afgørelse nævnte domme, har Domstolen en afbalanceret tilgang til samspillet mellem nationale regler, der gennemfører retskraften, og kravene i direktiv 93/13, samtidig med, at den sikrer, at sådanne regler ikke bringer den med direktivet indførte forbrugerbeskyttelsesordning i fare. Selv om Banco Primus-dommen ikke direkte tager stilling til den omfanget af den negative efterprøvelse af urimelige kontraktvilkår, som er opstået i denne sag, støtter navnlig Domstolens fremhævelse af behovet for en endelig bedømmelse af, om kontraktvilkårene er urimelige, i en afgørelse, der har retskraft, det synspunkt, at national lovgivning som den omtvistede er i strid med direktiv 93/13. Jeg vil vende tilbage til den dom senere i min bedømmelse (jf. punkt 62 i dette forslag til afgørelse).

35 – C-49/14 (EU:C:2016:98, præmis 45-55).

36 – Jf. dom af 26.1.2017 (C-421/14, EU:C:2017:60, præmis 49-54).

56. Det er i lyset af disse principper, der er udviklet i Domstolens praksis, at omstændighederne i denne sag skal undersøges.

B. Det første til det tredje spørgsmål

57. Det bør erindres fra punkt 39 i dette forslag til afgørelse, at de første tre spørgsmål nærmere bestemt omhandler virkningen af retskraft og præklusion på den fuldbyrdende rets undersøgelse af egen drift eller på forbrugerens anmodning af den urimelige karakter af de kontraktvilkår, der har været genstand for en indledende efterprøvelse foretaget af retten af egen drift, hvilket ikke er udtrykkeligt afspejlet i den afgørelse, som godkender realiseringen af pant i fast ejendom.

58. Det bør indledningsvist anføres, at det fremgår af forelæggelsesafgørelsen – i modsætning til det af Kommissionen anførte, hvorefter denne sag vedrører præklusion og ikke princippet om retskraft – at den forelæggende ret er af den opfattelse, at nærværende sag omhandler virkningen af retskraft og præklusion, som skyldes den omtvistede nationale lovgivning. I henhold til fast retspraksis er det alene den nationale ret, der har kompetence til at fortolke og anvende national ret [37].

59. Endvidere er der ingen indikationer i denne sag, som rejser tvivl om ækvivalensprincippet. Det, der skal undersøges, er derfor, om den omtvistede nationale lovgivning er i overensstemmelse med effektivitetsprincippet.

60. Der er efter min opfattelse på grundlag af Domstolens praksis stærke indikationer for, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet, er til hinder for den omtvistede nationale lovgivning.

61. I denne henseende forekommer det mig, at efterprøvelsen af kontraktvilkårs potentielt urimelige karakter i henhold til direktiv 93/13 skal være genstand for en udtrykkelig og tilstrækkeligt begrundet bedømmelse fra den nationale rets side. Som det fremgår af omstændighederne i denne sag, medfører den omtvistede nationale lovgivning, at en ex officio-efterprøvelse anses for at være foretaget, selv om der ikke er noget spor efter denne efterprøvelse i rettens afgørelse. Efter min opfattelse, og som anført af Kommissionen, er forbrugeren, hvis efterprøvelsen af, om kontraktvilkårene er urimelige, ikke er begrundet i den afgørelse, som godkender realiseringen af pant i fast ejendom, ikke i stand til at forstå eller analysere begrundelsen for afgørelsen eller i givet fald at anfægte tvangsfuldbyrdelsen effektivt. Det vil heller ikke være muligt for en national ret, som er forelagt en appelsag, at træffe afgørelse. Domstolen har i denne henseende gjort det klart, at i mangel af en effektiv prøvelse af, om kontraktvilkårene er urimelige, er det ikke muligt at sikre, at de rettigheder, der er tillagt ved direktiv 93/13, overholdes [38].

62. Yderligere støtte for denne tilgang kan udledes af Banco Primus-dommen [39]. Som nævnt i punkt 53 i dette forslag til afgørelse fandt Domstolen, at national lovgivning, som udstrakte retskraftens virkninger til kontraktvilkår, hvorom den nationale ret ikke havde truffet en endelig

[37] – Jf. dom af 9.7.2020, Raiffeisen Bank og BRD Groupe Societé Générale (C-698/18 og C-699/18, EU:C:2020:537, præmis 46).

[38] – Jf. dom af 4.6.2020, Kancelaria Medius (C-495/19, EU:C:2020:431, præmis 35).

[39] – Jf. dom af 26.1.2017 (C-421/14, EU:C:2017:60, præmis 49-54).

afgørelse, var uforenelig med direktiv 93/13. Domstolen forudsatte derfor, at hvis den nationale ret ikke har undersøgt, om de pågældende specifikke kontraktvilkår er urimelige, er det vanskeligt at antage, at der var indvirkning på princippet om retskraft [40].

63. Denne tilgang er også i overensstemmelse med de med direktiv 93/13 forfulgte formål, som de er fortolket i Domstolens praksis. Det bør erindres fra punkt 44 i dette forslag til afgørelse, at den nationale rets pligt til en ex officio-efterprøvelse er begrundet i arten og vigtigheden af de grundlæggende retsprincipper, der ligger bag den ved direktiv 93/13 tillagte forbrugerbeskyttelse. En ex officio-efterprøvelse, som er begrænset til et rent implicit retsligt indgreb, risikerer dermed efter min opfattelse at medføre, at den forpligtelse, der påhviler den nationale ret i henhold til direktiv 93/13, mister ethvert indhold.

64. Det bør tilføjes, at denne tilgang forekommer at være i overensstemmelse med Domstolens praksis om national lovgivning, der gennemfører retskraften uden for anvendelsesområdet for direktiv 93/13. Domstolen har i visse domme [41] taget afstand fra den overdrevne beskyttelse af endelige afgørelser gennem retskraft på måder, som i væsentlig grad hindrer for EU-rettens effektive anvendelse [42]. Herudover bør det anføres, at Domstolen i dom af 17. oktober 2018 i Klohn-sagen [43] angav, at retskraften kun omfatter retlige krav, som retten har påkendt, og derfor ikke udgør en hindring for, at en ret i forbindelse med en efterfølgende tvist tager stilling til retlige spørgsmål, som denne endelige afgørelse ikke har forholdt sig til. Domstolen har ligeledes i sin praksis vedrørende anvendelsen af retskraft i EU-retten stedse fundet, at retskraften kun er knyttet til faktiske og retlige forhold, der faktisk eller nødvendigvis er afgjort i den pågældende retsafgørelse [44].

65. Det bør følgelig lægges til grund, at den omtvistede nationale lovgivning er i strid med effektivitetsprincippet, eftersom den gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at sikre den beskyttelse, som direktiv 93/13 tillægger forbrugerne.

66. Jeg konkluderer derfor, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet, er til hinder for national lovgivning som den i hovedsagen omtvistede.

C. Det fjerde spørgsmål

67. Der bør erindres fra punkt 40 i dette forslag til afgørelse, at det fjerde spørgsmål nærmere bestemt omhandler spørgsmålet om, hvorvidt det er foreneligt med artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, at en national ret i tilfælde af, at pantet er blevet realiseret, den pantsatte ejendom er blevet solgt, og ejendomsretten til ejendommen er blevet overdraget, af egen drift eller på anmodning fra rekvisitus kan efterprøve, om kontraktvilkårene i kreditaftalen er

40 – Jf. i denne retning M.J. García-Valdecasas Dorrego *Dialogue between the Spanish courts and the European Court of Justice regarding the judicial protection of consumers under Directive 93/13/EEC*, Association of Property and Business Registrars of Spain, 2018, s. 98 og 99.

41 – Jf. bl.a. dom af 3.9.2009, Fallimento Olimpiclub (C-2/08, EU:C:2009:506, præmis 29-32), af 2.4.2020, CRPNPAC og Vueling Airlines (C-370/17 og C-37/18, EU:C:2020:260, præmis 94-96), og af 16.7.2020, UR (Advokater undergives momspligt) (C-424/19, EU:C:2020:581, præmis 31-34).

42 – Jf. i denne retning A. Turmo »National *Res Judicata* in the European Union: Revisiting the Tension Between the Temptation of Effectiveness and the Acknowledgement of Domestic Procedural Law«, *Common Market Law Review*, bind 58, 2021, s. 361-390, på s. 375.

43 – C-167/17 (EU:C:2018:833, præmis 69).

44 – Jf. dom af 29.6.2010, Kommissionen mod Luxembourg (C-526/08, EU:C:2010:379, præmis 27), og af 31.1.2019, Islamic Republic of Iran Shipping Lines m.fl. mod Rådet (C-225/17 P, EU:C:2019:82, præmis 47).

urimelige, indtil det tidspunkt, hvor denne part er sat ud af ejendommen, og hvilket kan medføre, at sagen om realisering af pant i fast ejendom annulleres, eller at de betingelser, hvorunder auktionen over ejendommen fandt sted, påvirkes.

68. Jeg bør fra begyndelsen anføre, at jeg deler Kommissionens synspunkt, hvorefter artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet, ikke er til hinder for national lovgivning, som ikke giver mulighed for den nationale rets efterprøvelse af urimelige kontraktvilkår af egen drift eller på anmodning af en af parterne, når først ejerskabet til den pantsatte ejendom er blevet overdraget til en tredjemand, forudsat at de forbrugere, hvis ejendom har været genstand for en sag om realisering af pant i fast ejendom, kan gøre deres rettigheder gældende ved efterfølgende søgsmål med påstand om genopretning i henhold til direktiv 93/13.

69. Jeg skal anføre, at dette spørgsmål vedrører omstændigheder, hvor aftaleforholdet mellem forbrugeren og kreditoren allerede er ophørt med overdragelsen af ejerskabet til den pantsatte ejendom til en tredjemand. Efter min opfattelse og i modsætning til det af Ibercaja Banco og den spanske og den italienske regering anførte er omstændighederne i denne sag imidlertid anderledes end de omstændigheder, som gav anledning til Banco Santander-dommen [45].

70. Domstolen fandt i den nævnte dom [46], at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 ikke finder anvendelse på søgsmål anlagt af den højestbydende på en auktion over fast ejendom efter en udenretlig fuldbyrdelse af et lån ydet til en forbruger af en kreditor mod pant i ejendommen, hvor dette søgsmål blev anlagt for at beskytte den af den bydende lovligt erhvervede ejendomsret, forudsat for det første, at søgsmålet er uafhængigt af retsforholdet mellem forbrugeren og kreditoren, og for det andet, at pantet er blevet realiseret, den faste ejendom er blevet solgt, de tinglige rettigheder til ejendommen er blevet overdraget, og forbrugeren ikke benyttede sig af de i denne forbindelse tilgængelige retsmidler. Domstolen påpegede navnlig, at det pågældende søgsmål ikke vedrørte tvangsrealiseringen af pantet og ikke byggede på realkreditlåneaftalen. Det vedrørte snarere beskyttelsen af de tinglige rettigheder afledt af den bydendes lovligt erhvervede adkomst. Herudover havde forbrugeren ifølge Domstolen mulighed for at anfægte eller anmode om udsættelse af sagen på grundlag af, at aftalen indeholdte urimelige kontraktvilkår, og det var inden for sagen om realisering af pant i fast ejendom, at retten kunne foretage en ex officio-efterprøvelse af kontraktvilkårenes potentielle urimelige karakter.

71. Denne foreliggende sag er derimod en del af en sag om realisering af pant i fast ejendom, som omfatter retsforholdet mellem forbrugeren og kreditoren, og som bygger på realkreditlåneaftalen, nærmere bestemt betaling af renter på det lån, der er sikret ved pantet (jf. punkt 18 i dette forslag til afgørelse). Det er korrekt, at forbrugeren som debitor undlod at fremsætte indsigelse mod fuldbyrdelsen inden for den fastsatte frist, og den ret, der traf afgørelse i sagen om realisering af pant i fast ejendom, skulle foretage en ex officio-efterprøvelse af, om kontraktvilkårene i den aftale, der udgjorde fuldbyrdelsesgrundlaget, var urimelige. På grundlag af mine argumenter i punkt 60-66 i dette forslag til afgørelse bør virkningen af retskraft og præklusion i henhold til den nationale lovgivning imidlertid anses for kun at finde anvendelse, når der har været en udtrykkelig og tilstrækkeligt begrundet ex officio-efterprøvelse af kontraktvilkårenes potentielt urimelige karakter i en afgørelse afsagt af retten på et tidligere tidspunkt i sagen, hvilket ikke er tilfældet under omstændighederne i hovedsagen.

45 – Dom af 7.12.2017 (C-598/15, EU:C:2017:945).

46 – Jf. dom af 7.12.2017, Banco Santander (C-598/15, EU:C:2017:945, præmis 39-50).

72. I denne henseende forekommer det mig, at den fuldbyrdende ret i en situation, hvor der ikke har været nogen udtrykkelig og tilstrækkeligt begrundet ex officio-efterprøvelse på et tidligere tidspunkt i sagen om realisering af pant i fast ejendom, skal kunne sikre, at den beskyttelse, som direktiv 93/13 tillægger forbrugere, er effektiv ved af egen drift eller på forbrugerens anmodning at undersøge, om kontraktvilkårene er urimelige. Der skal derfor ses bort fra national lovgivning, som forhindrer, at forbrugeren kan gøre gældende, at kontraktvilkårene er urimelige, og at retten efterprøver dem efter udløbet af fristen for at rejse indsigelse mod fuldbyrdelsen. Når det er sagt, bør det fastslås, at når pantet først er blevet realiseret, den pantsatte ejendom er blevet solgt, og ejendomsretten til ejendommen er blevet overdraget til tredjemand, er det ikke længere muligt for retten af egen drift eller på anmodning af en af parterne at rejse spørgsmålet, om kontraktvilkårene er urimelige, hvilket ville medføre en annullation af de retsakter, hvorved ejerskabet er blevet overdraget, og derved have negative følger for tredjemænd og bringe retssikkerheden i allerede etablerede ejendomsforhold i fare.

73. Efter min opfattelse må det ikke desto mindre være muligt for en forbruger i en sådan situation i overensstemmelse med artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet, i et særskilt efterfølgende søgsmål at påberåbe sig, at kontraktvilkårene i realkreditlåneaftalen er urimelige, for effektivt og nyttigt at udøve sine rettigheder i henhold til direktivet og dermed søge genopretning fra kreditor for de finansielle følger, som sådanne kontraktvilkår har haft for forbrugeren.

74. Jeg konkluderer derfor, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet, ikke er til hinder for national lovgivning, som ikke giver en national ret mulighed for at efterprøve urimelige kontraktvilkår af egen drift eller på anmodning af en af parterne, når først pantet er blevet realiseret, den pantsatte ejendom er blevet solgt, og ejendomsretten til ejendommen er blevet overdraget til en tredjemand, forudsat at forbrugere, hvis ejendom har været genstand for sagen om realisering af pant i fast ejendom, kan påberåbe sig deres rettigheder ved et efterfølgende søgsmål om genopretning for så vidt angår direktivet.

VI. Forslag til afgørelse

75. På baggrund af det ovenstående foreslår jeg Domstolen at besvare det af Audiencia Provincial de Zaragoza (den regionale domstol, Zaragoza, Spanien) forelagte spørgsmål som følger:

»1) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal i lyset af effektivitetsprincippet fortolkes således, at de er til hinder for national lovgivning, som ikke giver retten mulighed for af egen drift at undersøge, om kontraktvilkårene er urimelige, i en sag om realisering af pant i fast ejendom, eller en forbruger, der har undladt at fremsætte en indsigelse mod fuldbyrdelsen, mulighed for at gøre gældende, at kontraktvilkårene er urimelige, i sagen eller i et efterfølgende anerkendelsessøgsmål, når kontraktvilkårene har været genstand for en indledende efterprøvelse af deres urimelige karakter foretaget af retten af egen drift, hvilket ikke blev udtrykkeligt og tilstrækkeligt begrundet for så vidt angår direktivet.

2) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal i lyset af effektivitetsprincippet fortolkes således, at de ikke er til hinder for national lovgivning, som ikke giver en ret mulighed for af egen drift eller på anmodning af en af parterne at undersøge, om kontraktvilkårene i realkreditlåneaftalen er urimelige, når pantet først er blevet realiseret, den pantsatte ejendom er blevet solgt, og

ejendomsretten til ejendommen er blevet overdraget til tredjemand, forudsat at forbrugere, hvis ejendom har været genstand for sagen om realisering af pant i fast ejendom, kan påberåbe sig deres rettigheder ved et efterfølgende søgsmål om genopretning for så vidt angår direktivet.«